

NOMINERING ÅRETS UTSTÄLLNING 2020

Allmän information

Utställningens namn:

Ohtsedidh -Samiska kulturyttringar i Mellansverige

Placering/Plats

Tre identiska vandringsutställningar som under 2020 visats på olika platser i de tre länen Dalarna, Gävleborg och Västmanland.

Produktionstid/Visningstid

Utställningarna planerades och byggdes från maj 2019 till maj 2020. Samtliga tre utställningar öppnades i juni 2020 och visas så länge det finns intresse, dock minst fram till sommaren 2021.

Storlek (kvm)

Utställningarna är flexibla, men är producerade för att passa i mindre lokaler med begränsad yta för utställningar (exempelvis lokala bibliotek och kulturhus), 15-20 kvm.

Budget för utställningsproduktion

Utställningarna är en avslutande del av ett 3-årigt projekt och därför är materialinsamlingen, som skedde under de första två åren, svår att tillfullo redovisa ekonomiskt. Budget nedan är hämtad från sista året av projektet som till största delen utgjordes av arbetet med att ta fram utställningen och det pedagogiska materialet:

KOSTNADER 2019/2020 (SEK)	
Löner	268.131
Köpta tjänster	149.832
Pension	21.015
Lokaler	21.000
Marknadsföring	3.408
Adminsitration	50.000
Utställningsmateriel/hemsida	604.614
<i>SUMMA</i>	<i>1.118.000</i>

KOSTNADER 2019/2020 (SEK)	
Kulturrådet	500.000
Överfört år 2	160.000
Region Dalarna, Gävleborg, Västmanland	300.000
Egen insats	133.000
Sametingets kulturnämnd	25.000
<i>SUMMA</i>	<i>1.118.000</i>

Kontaktperson, mailadress och telefonnummer

Joakim Wehlin, joakim.wehlin@dalarnasmuseum.se, 023-6665534

Beställare/Producerande verksamhet

Utställningen är ett samarbete mellan läns museerna i Dalarna, Gävleborg och Västmanland tillsammans med Stiftelsen Gaaltje sydsamiskt kulturcentrum.

Producent och projektägare är Dalarnas museum.

Utställningsteam

Maria Björkroth, Anders Nilser, Ann Olander, Joakim Wehlin och Lars Östman (Dalarnas museum)

Maria Björck, Inga Blennå, Richard Schill (Länsmuseet Gävleborg)

Anna Bratås, Anna Blom Allalouf (Västmanlands läns museum)

Ewa Ljungdal (Stiftelsen Gaaltije sydsamiskt kulturcentrum)

Motivering

Gestaltning och berättande

I utkanterna av det Mellansvenska jordbrukslandskapet finns spår efter samer som en gång i tiden levte där, långt från fjällvärlden som de idag så starkt förknippas med. Historien om dessa samer är okänd och spåren i landskapet svåra att hitta. Det som kan finnas kvar är resterna efter eldstaden i kåtan. Den är viktig i den samiska kulturen och kom därför att bli utgångspunkt i formgivningen.

Spåren efter samerna i Mellansverige finns bevarade i lokala berättelser och mytbildningar. Ett av syftena var därför att möjliggöra att utställningarna visas lokalt och nära ursprungskällorna. Här låg utmaningen för formgivningen. Utställningen ska ställas upp i små icke anpassade lokaler och behöver vara flexibel. Den flyttas och packas av ej utställningsvan personal och måste vara enkel att transportera och montera.

Utställningen är liten, enkel och anpassningsbar, men samtidigt attraktiv, slagkraftig och begriplig. Centralt finns en matta med fotomotiv av en i naturen funnen samisk härd. Mattan attraherar besökaren och fungerar som möjlig sittplats. Runt mattan finns fristående moduler, vilka lutar lätt framåt för att ge en känsla av rumslighet (kåtan). Varje modul består av en bas, en skärm med text och bilder samt en ljusramp. Varje enskild modul behandlar olika teman och har ingen inbördes ordning, vilket gör att de enkelt kan anpassas till utställningsytan.

För att öka anpassningsbarheten och attraktiviteten formgavs skärmarnas baksidor. Där finns arkivbilder tillsammans med nytagna foton, vilka ger liv till berättelsen och för den in i nutiden.

Färgskalan är vald utifrån den samiska flaggan och med huvudfärgen grön som symboliserar skogen.

Modulerna monteras enkelt ihop och en ljusramp träs på skärmens överkant. Inga verktyg behövs. Ljusramperna kopplas ihop via kablage på undersidan av basen. Det behövs fyra eluttag för att försörja hela utställningen.

Publikvänlighet

Huvudmålgruppen för utställningen är barn 9-15 år. Innehåll, textstorlek och lutning är därför särskilt anpassade för denna grupp. Utställningens styrka är den tidigare beskrivna flexibiliteten som gör att den kan möta publiken på "hemmaplan". Utställningen ska vara enkel att använda direkt i undervisningen och därför har grundskolepedagoger varit delaktiga i planeringen av upplägg och det pedagogiska materialet.

Lådorna som håller skärmarna på plats fungerar samtidigt som montrar. Några av lådorna innehåller inglasade föremål medan andra är öppna för taktilt material eller har ett lock med fräsningar. Ingen

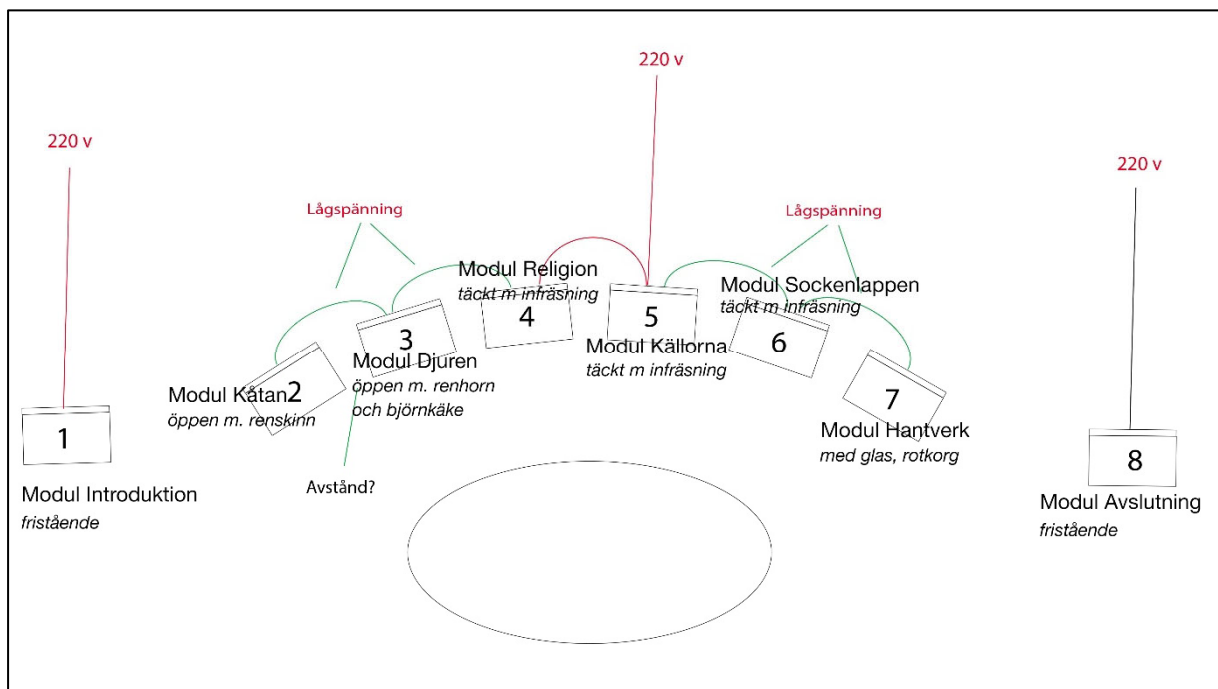
teknik finns kopplad till utställningen utan idén är att besökaren via QR-koder ska komma vidare till fördjupningar och annat material. Utställningen är tydligt kopplad till projektets hemsida där färdigt pedagogiskt material finns på två olika grundskolenivåer och anpassade till läroplanen.

Metod

Utställningen är en av slutprodukterna för ett projekt där det länsöverskridande samarbetet varit en viktig del. Tre läns museer och ett kulturcentrum har tillsammans tagit sig an ett gemensamt okänt ämne i denna del av Sverige. Efterforskningarna har gjorts grundligt och i samarbete med hembygdsföreningar, allmänhet och forskare samt inte minst involverat samerna själva.

De inledande efterforskningarna gjordes till största delen av antikvarier med stöd av extern expertis. I ett senare skede involverades kommunikatörer, museipedagoger, gestaltare, utställningsexperter och teknisk personal. Parallellt med utställningsarbetet har också projektets hemsida utvecklats (www.ohtsedidh.se).

2. Planritning

Utställningen uppifrån och uppställd enligt grundprincip.

3. Bilder och Film

Utställningen på kommunhuset i Älvdalen. Foto Anders Nilser, Dalarnas museum.

Utställningen på Läns museet i Gävle. Foto Richard Schill, Läns museet Gävleborg

Utställningen på Bollnäs bibliotek. Foto Richard Schill, Länsmuseet Gävleborg

**HANTVERK
VÄTNOE**

**Många samer var förr, liksom idag,
skickliga hantverkare.
Materialen hämtas från naturen.**

Hantverket var av hög kvalitet och därför efterfrågat. Vinterkläder av renskinn var de bästa skor som fanns. Rop och borgan fästades av trädröter. Av renskinn gjordes fint skörskrade skidor, knivar och skidor. Snycken, väskor och broderade kläder tillverkades av träsnitt och glaspartier.

Östrik (t.h.). Bildspel (t.v.) och väskor (t.v.) av renskinn och träsnitt. Foto: Per-Åke Nilsson.

Många samer har samlat föremål. Till vissa föremål har det inte skrivits ned om det är samer som gjort dem, men hantverket tyder på det. Ett exempel är borgan gjorda av röter. På så vis har en del av samernas historia gjorts undan och gjömts bort.

Illustration: Per-Åke Nilsson. Foto: Per-Åke Nilsson.

Exempel på en av skärmarna och dess innehåll. T.v. framsida och t.h. baksida. Formgivning Ann Olander, Dalarnas museum.

<https://vimeo.com/500857536/2fba5b177d>